

Törő László Dávid

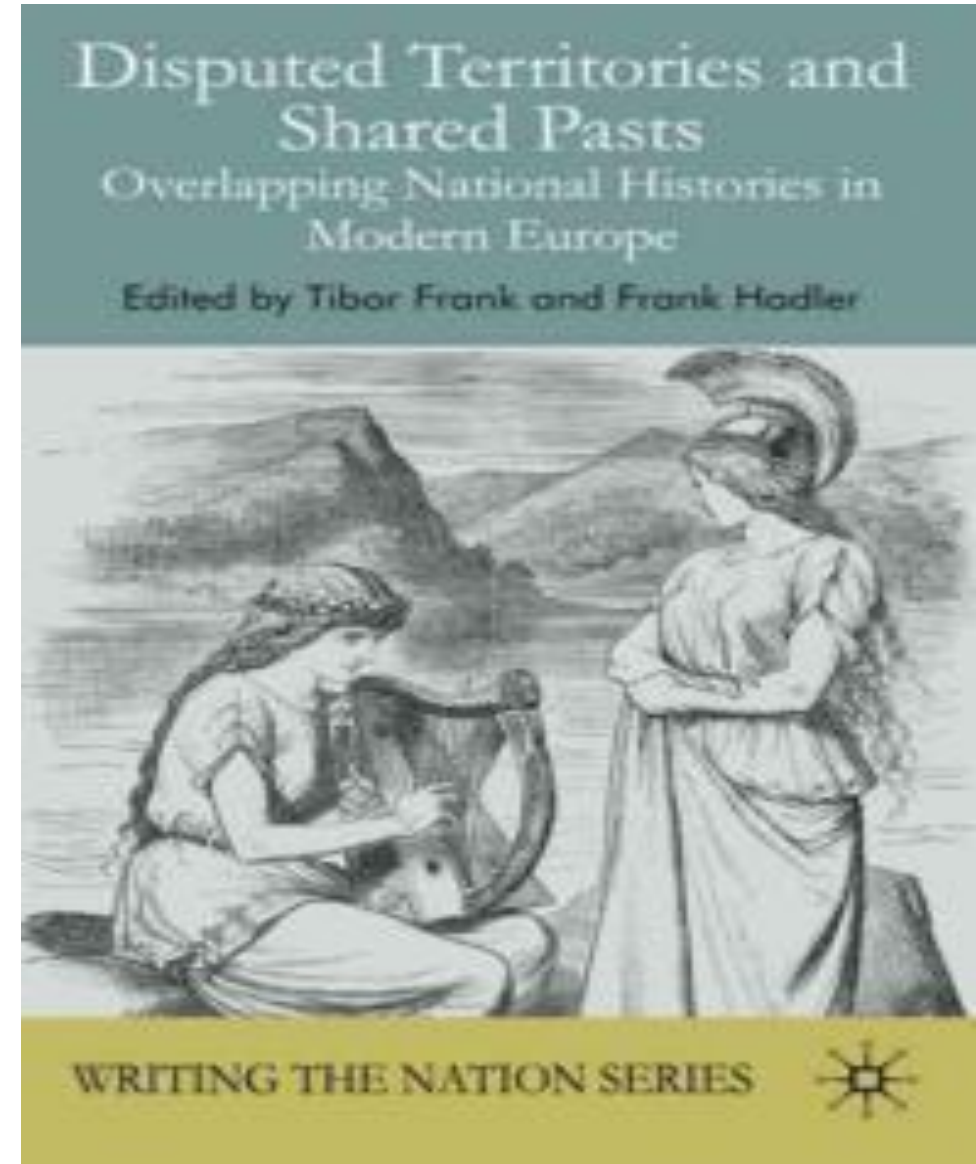
Határfogalmak az osztrák-magyar történeti Burgenland-diskurzusban

„Találkozások az osztrák-magyar határ mentén a 20. században” című konferencia, 2022. 09. 15.

Az előadást az NKFI-134469 PD_20 project támogatja

Elméleti kiindulópont

- A *nemzeti identitás és professzionális történetírás* kapcsolatát vizsgáló ***Writing the Nation*** című historiográfiai könyvsorozat (7 kötet)
- A határrégiók kérdése: Hogyan épültek be a **nemzeti narratívákba** azok kidolgozóinak régióképei? Több nemzet közös múltját megtestesítő, de vitatott hovatartozású **határterületeket** miként sajátítanak ki a nemzeti történetek? Elzász-Lotaringia, Erdély példája.
- Összehasonlító perspektíva segítségével a nacionalista múltértelmezések gyengítése



Kring Miklós határtörténeti munkássága és a félelem a határok történetiségétől

Domanovszky Sándor tanítványa, nyugat-magyarországi kutatások, bécsi ösztöndíj

Kring Miklós (1934): A 13-14. sz. fordulójáig olyannyira bizonytalan (és inkább pontszerű egységekből áll) az ország határa, hogy az állam kifejezést is anakronizmus erre a korszakra használni.

Moór Elemér kritikája a Századokban (1936): a 13. sz. elején már volt egy pontos, vonalszerű határ Ausztria és Magyarország között. Vita Kring és Moór között. Elméletiesség vs. tényszerűség, illetve a relativizmus kérdése

Kring visszavonja korábbi állítását (1938): „[...] a Szent István-kori országhatár aligha térhetett el lényegesen a Trianon előtti osztrák-magyar határtól.”

Liszt Ferenc életműve völkisch és politikai határok közé szorítva

Politikai nemzetfelfogás: Német származású, ám magyarnak vallotta magát, Liszt tehát magyar. A nyugati határvidék népeinek „vérkeveredése” inkább pozitív, génuszokat termel ki: „*A földben, a tájban, a hazában kellett lennie annak a csodálatos erőnek, amely ezeket kitermelte. És még egyben: ennek a területnek nagyon szerencsés vérkeveredésében.*” Csekey István: *Liszt Ferenc hazafisága*. 1937. 32.

Népi/etnikai/völkisch értelmezés: német vér folyt az ereiben, a német néphez tartozik, s bár az igaz, hogy magyarnak tartotta magát, ám a magyarok nem fogadták be, a zeneápoláshoz nem értettek. Liszt tehát német. (Eduard Beninger, Heinrich Kunnert)

A mai szakirodalom is megosztott, komplexebb értelmezések: Liszt „*kozmpolita-nacionalista, francia műveltségű, osztrák-német-magyar katolikus, aki magát magyarnak vallotta.*” Shay Loya: *Liszt's National Identity. What else is new?* 2021.

A (nyelv)határközeliség élménye, mint a tudományos megismerés pozitív, vagy negatív eleme

Germanisták párbaja: Schwartz Elemér (Budapest), Moór Elemér (Szeged), Walter Steinhauser (Bécs) vitája a nyugat-magyarországi helységnevek eredetéről és etnikai összetételéről

*„A szülőföld ily szeretete jelölte meg tudományos pályám útját is, ez hívott a germanisztika világába, ez kedveltette meg velem a népnyelvi tanulmányokat s ez ébresztette fel bennem azt a gondolatot: érdemes volna nyugati hazámat **minden tekintetben megismerni.**”* Schwartz Elemér: *A nyugatmagyarországi német helységnevek.* 1932. 6.

Walter Steinhauser kritikája (1933): Érthető, hogy fájdalmasan érintette Schwartzot az új államhatár, amelyet gyerekkora „álomföldje” és választott hazája közé húztak. Ám politikai elfogultságát, Ausztria-ellenességét nem nézheti el

Epilógus: Fantomhatárok az emlékezetben

Andrea Komlosy: *Grenzen*. 2018: Határok megszűnésük után is hatást gyakorolhatnak, amely jelenséget a fantomhatár fogalma ír le az NSZK/NDK törésvonal, vagy a kelet-közép európai Habsburg-örökség esetében.

Walter Dujmovits burgenlandi történetíró memoárjának példája.

„[...]wurde ich zu ihnen zu einem Mittagessen eingeladen. Es waren auch vier oder fünf Ehepaare dabei, meist Adelige. Ich aß sehr konzentriert, um keinen Fehler zu machen. Als mich meine Sitznachbarin fragte, woher ich käme, antwortete ich: „Aus dem Burgenland.“ – „Nein“, sagte sie, „dann sind Sie ja ein Burgenländer! Sie schauen aber nicht aus wie ein Burgenländer.“” Walter Dujmovits: *Die Entwicklung des Burgenlandes aus der Sicht eines Zeitzeugen und Historikers*. In: Olivier Rathkolb (Hg.): *Burgenland schreibt Geschichte*. I. 2021. 81.